

Strednodobá koncepcia oficiálnej rozvojovej pomoci na roky 2003 - 2008

Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky

Bratislava 2003

STREDNODOBÁ KONCEPCIA OFICIÁLNEJ ROZVOJOVEJ POMOCI NA ROKY 2003 - 2008

© Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky, Bratislava 2003

Vyšlo s finančnou podporou Rozvojového programu Organizácie Spojených národov - United Nations
Development Programme

Redaktorka: Tatiana Lauková

Tlač: Academic Electronic Press, Bratislava 2003

ISBN 80-89106-08-0

EAN 9788089106080

*...No need for greed or hunger
A brotherhood of man
Imagine all the people
Sharing all the world...
You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope some day you'll join us
And the world will live as one*

*IMAGINE
(John Lennon)*

Úvod

Slovenská republika je súčasťou donorskej komunity. Z morálneho hľadiska preto, že už tri roky patrí do klubu 30 najvyspelejších krajín sveta, do OECD, a jasne smeruje do euroatlantických štruktúr. De facto Slovensko je donorom aj tým, že ročne poskytuje rozvojovým krajinám pomoc vo výške od 300 do 400 miliónov korún. Od štandardných donorov sa však doteraz odlišovalo nielen objemom poskytovanej pomoci (napr. 0,042 percenta HDP v roku 2001), ale aj tým, že nemalo vybudovaný komplexný mechanizmus rozvojovej spolupráce. Pomoc bola do minulého roka poskytovaná prevažne formou dobrovoľných príspevkov do medzinárodných organizácií, prostredníctvom špecializovaných programov (napr. štipendiá) a formou humanitárnej pomoci. V štátnom rozpočte nebola v predchádzajúcom období vyčlenená položka na viazanú rozvojovú pomoc určenú vybraným prioritným krajinám.

V schválenom rozpočte MZV SR na rok 2003 došlo ku kľúčovej zmene. Na programy a projekty oficiálnej rozvojovej pomoci MZV SR bolo alokovaných 160 661 tis. Sk.¹ Ide o prostriedky vyčlenené nad rámec už existujúcej rozvojovej pomoci. (Doterajšie rozvojové nástroje, ako napr. príspevky do medzinárodných organizácií, štipendiá, humanitárna pomoc atď., preto budú využívané aj naďalej ako dôležitá súčasť zahraničnej politiky SR.) Splnil sa tak jeden z predpokladov, aby sa rozvojová pomoc stala účinnou súčasťou slovenskej zahraničnej politiky. Ďalšími predpokladmi sú – dobudovanie mechanizmov, štruktúr, ľudských zdrojov, legislatívneho rámca a stanovenie stratégie. Prvé štyri vymenované úlohy boli, resp. budú riešené detailne v iných dokumentoch. Ambíciou tohto materiálu je definovať strategické ciele a princípy slovenskej rozvojovej politiky. „*Strednodobá koncepcia oficiálnej rozvojovej pomoci na roky 2003 – 2008*” je preto východiskom pre ďalšie dokumenty v päťročnom horizonte vrátane ročných národných programov, bilaterálnych dohôd s rozvojovými krajinami, finančných smerníc, rozpočtov atď.

Rozhodujúcim determinantom slovenskej rozvojovej pomoci by malo byť od budúceho roka *členstvo v Európskej únii*. Vstupom do Únie sa Slovensko automaticky zapojí do spoločného európskeho systému poskytovania rozvojovej pomoci. Z tohto kroku vyplynú pre SR záväzky finančné, politické, právne, inštitucionálne a organizačné. Popri povinnostiach (najmä

finančných príspevkoch) sa pre Slovensko otvorí široké spektrum možností. V prvom rade pôjde o právo zapojiť a podieľať sa na rozhodovacích procesoch Únie v oblasti rozvojovej politiky. Druhým dôležitým momentom bude možnosť slovenských subjektov vstupovať do rozvojových a humanitárnych projektov financovaných z prostriedkov EÚ. Vytvorí sa priestor na využitie slovenských komparatívnych výhod pri dodávkach tovarov, služieb, ale aj konzultačných prác a know-how. Tieto možnosti sú však jednoznačne podmienené pripravenosťou vládnych, mimovládnych i súkromných subjektov, tak aby obstáli v konkurenčnom prostredí EÚ. Aj preto je potrebné využiť rok 2003 na vybudovanie funkčného a efektívneho systému slovenskej rozvojovej pomoci.

Dokument pozostáva z troch častí:

V prvej časti sú definované dôvody (motívy), ciele a priority slovenskej rozvojovej pomoci.

Vymedzené sú tri tematické okruhy – prečo Slovensko poskytuje rozvojovú pomoc (t. j. dôvody), aké konkrétne výsledky chce SR poskytovaním pomoci dosiahnuť (t. j. ciele) a ako a komu chce Slovensko pomáhať (t. j. teritoriálne a sektorové priority).

V druhej časti je sformulovaných sedem strategických princípov a zásad, ktoré musí SR dodržiavať, aby táto pomoc bola efektívna a užitočná rovnako pre prijímateľa pomoci, ako aj pre Slovensko.

V tretej časti sú vymedzené oblasti a formy medzinárodnej spolupráce SR pri poskytovaní rozvojovej pomoci.

¹ Na základe uznesenia vlády SR č. 89 z 5. 2. 2003 MZV SR rozhodlo o viazaní sumy 18 848 tis. Sk z programu oficiálnej rozvojovej pomoci. Objem prostriedkov bol tým znížený na 141 813 tis. Sk.

I. Dôvody, ciele a priority slovenskej rozvojovej pomoci

Aby mala rozvojová pomoc SR jasné smerovanie, stavbu a kontinuitu, musia byť jednoznačne stanovené jej ciele a úlohy. V nasledujúcej časti dokumentu sú preto definované zámery, aké chce Slovensko z dlhodobého hľadiska poskytovaním rozvojovej pomoci dosiahnuť. Tieto ciele by mali byť do istej miery kvantifikovateľné a mali by sa tak stať dôležitou súčasťou zahraničnej politiky SR. Pritom je potrebné od samotných cieľov odlišiť dôvody (motívy) poskytovania pomoci.

1. Dôvody (motívy)

Smerovanie Slovenska k najvyspelejším krajinám sveta je kontinuálny proces, ktorý má svoje formálne medzníky. Sú nimi – vstup do tridsiatky najvyspelejších krajín sveta OECD, ako aj pripravované začlenenie SR do euroatlantických štruktúr. Samotný proces je však dlhodobý a jedným z jeho znakov je postupné harmonizovanie rozvojových mechanizmov a aktivít s donorskou komunitou. Medzinárodné postavenie Slovenska sa výrazne mení a je dôležité, aby túto zmenu sprevádzali popri formálnych zmenách aj zmeny vecné. Druhým dôležitým motívom poskytovania rozvojovej pomoci je plnenie záväzkov (prevažne morálneho charakteru) a prísľubov, ktoré vyplývajú najmä z členstva SR v medzinárodných organizáciách a z prístupia SR k medzinárodným dokumentom. Aj keď v prevažnej miere ide o odporúčania a morálne záväzky, medzinárodná komunita ich plnenie citlivo vníma.² Dôležitým dokumentom, ku ktorému sa SR jednoznačne prihlásila, sú *Miléniové ciele OSN*. Tretím a najdôležitejším motívom poskytovania rozvojovej pomoci je záujem Slovenska o riešenie globálnych otázok. Slovensko chce v rámci svojich možností pomôcť rozvojovému svetu. Je to morálna povinnosť i výsledok poznania, že vývoj v rozvojových krajinách spätne ovplyvňuje situáciu vo vyspelých krajinách, a tým aj na Slovensku.

Základné motívy poskytovania rozvojovej pomoci Slovenskou republikou sú: spoluzodpovednosť za globálny vývoj, morálne záväzky a prísľuby vyplývajúce z členstva v medzinárodných organizáciách a iniciatívach, ako aj záujem Slovenska zaradiť sa do donorskej komunity a byť vnímané ako jeho súčasť. Tieto dôvody nie sú kvantifikovateľné, ale tvoria bázu pre formuláciu slovenských cieľov v oblasti rozvojovej pomoci.

2. Ciele

Kým motívy poskytovania rozvojovej pomoci do istej miery platia univerzálne pre všetky donorské krajiny, ciele jednotlivých krajín sú špecifické. Ambíciou tejto časti materiálu je odpovedať na otázku – čo chce Slovensko poskytovaním rozvojovej pomoci dosiahnuť. Základné ciele odrážajú skutočnosť, že objemom poskytovanej pomoci Slovensko nepatrí a ani nebude patriť medzi silných donorov. O to dôležitejšie a náročnejšie je nájsť medzi donormi svoje pevné miesto. Nasledujúcich päť cieľov je vybraných a formulovaných tak, aby účasť Slovenska v donorských aktivitách bola účelná, efektívna a mala zmysel pre prijímateľa pomoci i pre Slovensko samotné.

Transfer slovenských skúseností a know-how

SR disponuje osobitnou skúsenosťou, ktorú tradiční donori nemajú. Táto skúsenosť vyplýva z transformačného procesu po roku 1989. V rámci transformácie prešlo Slovensko zmenami vo všetkých sférach spoločnosti (v oblasti politickej, ekonomickej, sociálnej atď.) Transfer týchto skúseností do krajín, ktoré v súčasnosti prechádzajú podobným procesom, prehĺbi politické a ekonomické väzby Slovenska s uvedenými krajinami.

Zapojenie slovenských expertov do medzinárodných rozvojových aktivít a mechanizmov

Slovensko disponuje potenciálom kvalitných expertov v rôznych oblastiach zaujímavých pre rozvojový svet. Tomuto faktu však zatiaľ nezodpovedá súčasný stav. Prítomnosť slovenských špecialistov a odborníkov v medzinárodných organizáciách a iniciatívach pritom zvyšuje kredibilitu Slovenska, vplyv na aktivity týchto organizácií a možnosť vstupu ďalších slovenských subjektov do konkrétnych projektov a programov v rámci rozvojovej pomoci. Jednou z úloh Slovenska v tejto oblasti je preto vytvárať podmienky a podporovať zapojenie slovenských expertov do medzinárodných rozvojových organizácií.

Zapojenie slovenských subjektov do medzinárodných rozvojových projektov

Spektrum možností zapojenia slovenských subjektov do medzinárodných projektov a programov rozvojovej pomoci je široké. Príležitosti sa otvárajú rovnako pre mimovládne

² Na summite EÚ v Barcelone v marci 2002 sa členské štáty Únie zaviazali zvýšiť objem poskytovanej rozvojovej pomoci do roku 2006, pričom individuálnou snahou bude dosiahnuť podiel oficiálnej rozvojovej pomoci na HDP minimálne 0,33 %. Dlhodobý cieľ OSN v tom istom ukazovateli je 0,7 %.

organizácie a vzdelávacie inštitúcie, ako aj pre dodávateľov tovarov a služieb. Tieto subjekty obyčajne nemajú skúsenosti ani prostriedky na to, aby priamo ponúkali svoje kapacity medzinárodným organizáciám. Úlohou štátu (ktorý navyše platí dobrovoľné príspevky do týchto organizácií) je podporovať účasť slovenských subjektov v medzinárodných tendroch.

Rozšírenie ekonomickej spolupráce s rozvojovými krajinami

Podpora ekonomických väzieb medzi donorom a prijímateľom rozvojovej pomoci nie je motívom, ale pozitívnym dôsledkom vzájomného vzťahu. Pre Slovensko sú kľúčové a rozhodujúce potreby prijímajúcej krajiny. Následne je však cieľom v rámci možností využiť rozvojovú pomoc na rozšírenie ekonomickej spolupráce.

Pomoc slovenskej krajanskej komunite

Slovenská krajanská komunita žije i v krajinách, ktoré patria do kategórie prijímateľov rozvojovej pomoci. Pomoc zahraničným Slovákom má tým pádom hneď dvojitý efekt.

Rozvojová pomoc je štandardným nástrojom zahraničnej politiky. Spolu s ďalšími nástrojmi (politickými, diplomatickými, ekonomickými atď.) preto prispieva k plneniu zahraničnopolitických zámerov. Navyše je definovaných päť špecifických cieľov slovenskej rozvojovej pomoci – transfer slovenských skúseností a know-how do vybraných krajín, zapojenie slovenských expertov do medzinárodných rozvojových aktivít a mechanizmov, zapojenie slovenských subjektov do medzinárodných rozvojových projektov, rozšírenie ekonomickej spolupráce s rozvojovými krajinami a pomoc slovenskej krajanskej komunite. Monitorovanie a vyhodnocovanie týchto cieľov bude ukazovateľom efektívnosti a účelnosti vynaložených prostriedkov okrem iného aj vo vzťahu k slovenským daňovým poplatníkom.

3. Teritoriálne priority

Výber krajín, do ktorých slovenská pomoc smeruje, determinuje celkový charakter poskytovanej pomoci. Dôležitým momentom slovenskej rozvojovej pomoci je striktná špecializácia a koncentrácia na limitovaný počet krajín. Vyplýva to zo skutočnosti, že Slovensko disponuje limitovaným objemom finančných prostriedkov a ľudských kapacít v tejto oblasti. Disperzia zdrojov by išla na úkor efektívnosti. Preto slovenská pomoc bude dlhodobo namierená do 2 – 3 programových krajín a niekoľkých ďalších projektových krajín.

Pod *programovou krajinou* sa pritom rozumie prijímateľ pomoci, s ktorým Slovensko rozvinie širšiu spoluprácu. Táto spolupráca bude mať od začiatku komplexnejší charakter a náplň. S prijímateľom sa podpíše memorandum o porozumení a následne sa pripraví podrobná stratégia (*CSP – Country Strategy Paper*). Na druhej strane spolupráca SR s *projektovými krajinami* bude jednoduchšia a založená na realizácii izolovaných a relatívne malých projektov. Aby sa požadovaný efekt dosiahol aj v prípade malých projektov, snaha je zakomponovať ich do programov väčších donorov a využiť tak modalitu trilaterálnej spolupráce.

Stanovili sa tri skupiny kritérií,³ na základe ktorých sa posudzovalo, či má byť rozvojová krajina zaradená medzi slovenské teritoriálne priority.

Na základe uvedených kritérií bol zostavený indikatívny zoznam prioritných krajín, ktorý schválilo vedenie MZV SR v septembri 2002.

Srbsko a Čierna Hora je prvou programovou krajinou pre slovenskú rozvojovú pomoc. Do indikatívneho zoznamu projektových krajín sú v abecednom poradí zaradené – Afganistan, Albánsko, Bosna a Hercegovina, Kazachstan, Kenská republika, Kirgizsko, Macedónsko, Mongolsko, Mozambik, Sudán, Tadžikistan, Uzbekistan, pomoc ktorým je klasifikovaná ako oficiálna rozvojová pomoc (ODA).⁴

4. Sektorové priority SR (komparatívne výhody)

³ *Kritériá politicko-ekonomické*

– koherencia so zahraničnou politikou SR, možnosti využitia komparatívnych výhod a slovenského potenciálu v danej krajine, ekonomická spolupráca a vzájomný obchodný obrat;

Kritériá logistické a praktické

– prítomnosť ZÚ SR, existencia infraštruktúry potrebná na zabezpečenie chodu projektov a ich monitorovania, doterajšie aktivity MVO, expertov a súkromných firiem, ich prítomnosť (resp. prítomnosť ich partnerov v krajine), historická previazanosť so SR a tradície doterajšej spolupráce, prítomnosť slovenskej komunity;

Všeobecné kritériá dané donorskou komunitou

– úroveň sociálneho a ekonomického rozvoja a urgentnosť potrieb pomoci, právny stav a úroveň demokracie.

⁴ *Poznámky k výberu krajín:*

- V prípade Srbska a Čiernej Hory sa ideálne stretli politicko-ekonomické a logistické kritériá výberu. Aj keď Srbsko a Čierna Hora nie je štandardnou rozvojovou krajinou, pomoc, ktorá je jej poskytnutá, sa klasifikuje ako oficiálna rozvojová pomoc (ODA). Nutné je však počítať s tým, že v horizonte 2 – 3 rokov môže byť z tejto kategórie vyčlenená donorskou komunitou. V priebehu budúceho roka sa preto pripravujú ďalšie 2 – 3 programové krajiny. Aj keď to nie je podmienka, pravdepodobne budú vybrané spomedzi súčasných projektových krajín, a to na základe skúseností z realizácie uvádzacích projektov v týchto krajinách v roku 2003.
- To, že sa krajina nachádza v indikatívnom zozname projektových krajín ešte automaticky neznamena, že sa v nej hneď začne s realizáciou projektov. Cieľom indikatívneho zoznamu je najmä zachovať princíp úzkej špecializácie slovenskej rozvojovej pomoci. V strednodobom horizonte (2003 – 2008) sa so zoznamom bude naďalej pracovať na základe skúseností s uvádzacími projektmi. V priebehu uvedeného obdobia bude preto možné, po podloženej argumentácii, nahradiť krajiny v indikatívnom zozname novými teritoriálnymi prioritami.

Podobne ako v prípade teritoriálnych priorít základným princípom je špecializácia na vybraný okruh oblastí a aktivít. Potenciál SR v rozvojovej oblasti je pritom nutné harmonizovať s potrebami prijímateľov pomoci. Snahou je predísť rozptýleniu prostriedkov a koncentrovať sa na vybraný okruh oblastí, v ktorých má SR potenciál a výhody v porovnaní s ostatnými donormi.

Komparatívne výhody SR, a tým aj prioritné sektory slovenskej ODA sú rozdelené do troch oblastí:

- **Budovanie demokratických inštitúcií a trhového prostredia**

Komparatívne výhody SR v tejto oblasti vyplývajú najmä z jedinečnej skúsenosti, ktorou SR prešla od roku 1989. Know-how možno odovzdať krajinám, ktoré v súčasnosti prechádzajú podobným vývojom. Konkrétne ide najmä o tvorbu trhovej ekonomiky, zmenu vlastníckych štruktúr, vytvorenie podnikateľského prostredia a o reformy vo verejnom sektore (riadenie verejných financií, reforma verejnej správy a verejných služieb).

- **Infraštruktúra** (vrátane sociálnej)

Potenciál SR v tejto oblasti sa týka tak infraštruktúry technickej, ako aj sociálnej (zdravotníctvo, školstvo). Medzi slovenské priority, ktoré môžu byť zaujímavé pre rozvojové krajiny, sú zaradené budovanie dopravnej infraštruktúry, odmínovacie práce, výstavba kanalizácií, čističiek a úpravní vody, tvorba odpadového hospodárstva, projekty a inžinierske služby v oblasti zásobovania pitnou vodou a budovanie energetickej infraštruktúry.

- **Krajinotvorba, ochrana životného prostredia, pôdohospodárstvo, potravinová bezpečnosť a využívanie nerastných surovín.** Do tretej oblasti komparatívnych výhod SR patria know-how a kapacity slovenských subjektov v zalesňovaní, budovanie závlahových systémov vo vybraných poľnohospodárskych aktivitách a geologický prieskum.

Definované sú tri kľúčové oblasti, v ktorých Slovensko disponuje potenciálom a komparatívnymi výhodami. Tie sú dané inštitucionálnou bázou, know-how, skúsenosťami a kapacitami. Pri ich výbere sa vychádzalo z medzinárodných zásad (napr. *Miléniová deklarácia OSN*), ako aj zo známych potrieb krajín z indikatívneho zoznamu slovenských priorít.

II. Dlhodobé princípy a zásady slovenskej rozvojovej pomoci

Multilaterálni i bilaterálni donori sa riadia všeobecnými zásadami, na ktorých sa vyspelé krajiny dohodli, prípadne, ktoré vyplývajú z ich dlhoročných skúseností. Slovenská ODA prebrala tieto princípy a zásady a zakomponovala ich do dokumentov schválených vládou SR v predchádzajúcom období. Z uvedeného dôvodu sa *Strednodobá koncepcia* zaoberá aplikáciou všeobecne platných zásad na špecifické podmienky tvoriaceho sa systému slovenskej rozvojovej pomoci. Len ich dlhodobé rešpektovanie bude determinovať úspešnosť rozvojových mechanizmov v SR.

1. Špecializácia

V najbližších rokoch bude jedným zo základných znakov slovenskej ODA relatívne limitovaný objem finančných prostriedkov. Nedostatočná špecializácia na vybrané komodity, sféry a teritória by mala za následok disperziu zdrojov a riziko neefektívnosti vynaložených prostriedkov. Navyše rozptýlenosť rozvojových aktivít je ťažko zvládnuteľná aj vzhľadom na limitované ľudské kapacity, ktorými v súčasnosti v tejto oblasti Slovensko disponuje. Aj donori s mnohonásobne vyšším objemom finančných rozvojových prostriedkov sa snažia väčšmi špecializovať. Najmä z politických dôvodov je preto veľmi zložitú ukončiť pomoc rozvojovej krajine, v ktorej donor už dlhšie obdobie pôsobí. Veľkou výhodou Slovenska je, že bilaterálna pomoc začína takmer z nulového bodu. Keď teda od začiatku striktné dodrží zásadu špecializácie, vyhne sa problémom, s ktorými zápasí väčšina tradičných donorov.

Dlhodobou zásadou slovenskej rozvojovej pomoci je zamerať sa na 2 – 3 vybrané programové krajiny (konkrétne v časti I.3. – Teritoriálne priority) a na limitovaný počet komodít a sektorov (podrobnejšie v časti I.4. – Sektorové priority).

2. Centralizácia

Pre efektívnosť poskytovanej pomoci je rovnako ako špecializácia potrebná aj dôsledná centralizácia riadenia rozvojovej pomoci. Zo skúseností tradičných donorov, ale aj krajín, ktoré vstupujú do donorskej komunity spolu so Slovenskom, je známe, že decentralizácia negatívne vplýva na efektívnosť poskytovanej pomoci. Decentralizácia spôsobuje, že ministerstvá zahraničných vecí nie sú schopné účinne využívať rozvojovú pomoc ako nástroj

zahraničnej politiky. Zároveň je veľmi ťažké dodržať predchádzajúcu zásadu, t. j. úzku špecializáciu na vybrané teritória a sektory. Finančné zdroje, ako aj rozhodovací proces preto musia byť centralizované. S tým súvisí potreba uplatňovať jednotný mechanizmus pri rozhodovaní a nakladaní s finančnými prostriedkami na bilaterálnu aj multilaterálnu pomoc vrátane dobrovoľných príspevkov do medzinárodných organizácií.

Na druhej strane je nutné, aby boli do rozhodovacieho procesu o konkrétnych rozvojových programoch a projektoch zapojené všetky kompetentné organizácie a inštitúcie. Týka sa to nielen ministerstiev a štátnych inštitúcií, ale aj mimovládnych organizácií, univerzít a zástupcov súkromného sektora. V tejto súvislosti má kľúčovú úlohu *Koordinálny výbor pre rozvojovú pomoc*, ktorý je poradným orgánom ministra zahraničných vecí.

Aby rozvojovú pomoc bolo možné využiť ako nástroj zahraničnej politiky a zabezpečiť jej efektívnosť, finančné zdroje a riadenie pomoci sú centralizované na MZV SR. Zároveň je zabezpečená účasť odborných rezortov a inštitúcií pri posudzovaní a realizácii konkrétnych programov a projektov. Jedným z mechanizmov zabezpečujúcich takúto spoluprácu je *Koordinálny výbor pre rozvojovú pomoc* (uznesenia vlády 223 zo 7. 3. 2001 a 332 z 3. 4. 2002).

3. Programová orientácia

Segmentácia rozvojovej pomoci na individuálne projekty spôsobuje, že prítomnosť donora v rozvojovej krajine nemá požadovaný dosah, komplexnosť a udržateľnosť. Jednoznačným trendom v donorskej komunite je preto postupne eliminovať samostatné projekty a nahradiť ich programovým prístupom. Slovensko by malo nabehnúť na tento trend už v roku 2003 a udržať si ho dlhodobo, na čo sú už vytvorené určité predpoklady. Z dôvodov uvedených v časti I.3. bolo za prvú programovú krajinu vybrané Srbsko a Čierna Hora. So Srbskom a Čiernou Horou bude v roku 2003 podpísané *Memorandum o porozumení* a zároveň zostavená stratégia (v ďalšom texte *CSP*, z terminológie EÚ *Country Strategic Paper*). CSP určí priority a ciele pomoci a stane sa slovenským programom pre Srbsko a Čiernu Horu na niekoľkoročné obdobie. Podobne budú následne určené ďalšie programové krajiny, s ktorými sa CSP začne pripravovať už v budúcom roku.

SR pri poskytovaní rozvojovej pomoci jednoznačne preferuje programový prístup pred segmentáciou na projekty. MZV SR preto ešte v roku 2003 pripraví CSP pre Srbsko a Čiernu Horu. Zároveň začne prácu na CSP s ďalšími dvoma až troma krajinami, ktoré sa stanú programovými v roku 2004.

4. Využívanie komparatívnych výhod SR

Medzi všeobecné princípy, ktorými sa riadi rozvojová pomoc tradičných donorov, patrí rešpektovanie potrieb prijímateľov pomoci, t. j. princíp partnerstva. Z tejto zásady musia vychádzať aj slovenské rozvojové aktivity. Ak má byť slovenská rozvojová pomoc pre recipientov zaujímavá, musí byť postavená nie na objeme, ale na vhodnom výbere zamerania. S komparatívnymi výhodami Slovenska je potrebné vynaliezavo pracovať a cielene ich využívať v takých sektoroch, v ktorých má Slovensko osobitú skúsenosť, a tým aj istý potenciál.

Jedným zo základných princípov pri zostavovaní slovenských rozvojových programov a projektov je harmonizácia potrieb rozvojových krajín a potenciálu, ktorým Slovensko disponuje v oblasti rozvojovej pomoci. Odhaľovanie tohto potenciálu je dlhodobou úlohou, do riešenia ktorej je potrebné zapojiť mnohé inštitúcie a organizácie na Slovensku. Slovensko môže byť platným členom donorskej komunity len dôsledným využívaním svojich komparatívnych výhod.

5. Spolupráca s mimovládnyimi organizáciami

Zapojenie mimovládnych organizácií (MVO) do rozvojových aktivít je štandardnou modalitou bilaterálnych donorov. Pre SR, ktorá má v štátnej správe pre oblasť rozvojovej pomoci veľmi limitované ľudské zdroje, je takáto spolupráca nevyhnutná. Pre tradičných donorov je jedným z hlavných motívov spolupráce s MVO ich politická nezávislosť, a tým aj možnosť vstupu do teritórií, kde je to pre štátnu inštitúciu politicky nežiaduce. V prípade Slovenska existujú aj ďalšie dôvody na intenzívne zapojenie MVO do rozvojových aktivít. Viaceré slovenské MVO majú dobre vybudovanú sieť medzinárodných partnerov a disponujú kontaktmi v rozvojových krajinách. Majú konkrétne skúsenosti z aktivít na Slovensku, ktoré môžu aplikovať v rozvojových krajinách najmä v sociálnej oblasti, v školstve, v práci

s dobrovoľníkmi atď. Nezanedbateľná je aj schopnosť viacerých MVO združovať vládne a mimovládne finančné prostriedky, napr. konaním charitatívnych podujatí, zbierkami, využitím zahraničných zdrojov a podobne.

V závislosti od zamerania jednotlivých projektov a programov Slovensko bude využívať široké spektrum subjektov, počnúc mimovládnyimi organizáciami (MVO) cez univerzity, výskumné inštitúcie a súkromné firmy až po samostatných expertov a konzultantov. MVO budú mať v tejto spolupráci nezastupiteľnú úlohu.

6. Koordinácia s donormi

Špecifickým princípom slovenskej rozvojovej pomoci je intenzívna spolupráca s bilaterálnymi a multilaterálnymi donormi. Týka sa dvoch oblastí. Prvou je využívanie zahraničnej pomoci pri tvorbe slovenských rozvojových inštitúcií, mechanizmov a ľudských zdrojov. Hlavnými partnermi Slovenska v tejto oblasti sú *Kanadská vládna rozvojová agentúra CIDA* a *Rozvojový program OSN* (podrobnejšie v časti III.2. a III.3.). Cieľom spolupráce je využiť bohaté skúsenosti donorov, vyhnúť sa chybám, ktorými prešli, a čo najskôr vytvoriť funkčný a sebestačný systém poskytovania rozvojovej pomoci. Druhou oblasťou bude už v krátkom čase spolupráca s donormi na konkrétnych projektoch a programoch v rozvojových krajinách, t. j. trilaterálna spolupráca. Popri už spomínaných dvoch partneroch (CIDA, UNDP) počíta sa so spoluprácou s ďalšími donormi najmä z krajín EÚ a prístupujúcich krajín EÚ. Trilaterálne projekty umožnia Slovensku vstúpiť do komplexných programov tradičných donorov v rozvojových krajinách a pritom využiť ich infraštruktúru, kontakty a skúsenosti.

Slovensko bude intenzívne spolupracovať s bilaterálnymi a multilaterálnymi donormi. Jednou z kľúčových modalít je pritom trilaterálna spolupráca. Popri súčasných partneroch (CIDA, UNDP) Slovensko je pripravené spolupracovať na trilaterálnych projektoch aj s ďalšími donormi najmä v rámci krajín EÚ.

7. Flexibilita, transparentnosť, verejná informovanosť

Predchádzajúcich šesť princípov je formulovaných na základe špecifickej situácie, v akej sa nachádza poskytovanie rozvojovej pomoci Slovenskom. Flexibilita, transparentnosť a verejná informovanosť platia univerzálne, a to nielen pre rozvojovú pomoc. Flexibilita mechanizmu poskytovania pomoci je dôležitá vzhľadom na potrebu rýchlo reagovať na požiadavky rozvojových krajín. Potreba transparentnosti je daná tým, že ide o disponovanie štátnymi prostriedkami, navyše mimo územia SR. Verejná informovanosť je potrebná aj vzhľadom na citlivosť témy v čase reštrikčných opatrení v sociálnej oblasti v rámci Slovenska.

III. Spolupráca s multilaterálnymi a bilaterálnymi donormi

Koordinácia donorských aktivít je dôležitým predpokladom úspešného pôsobenia v rozvojovej krajine. Pre SR táto podmienka platí o to viac, že začína s obmedzenými finančnými prostriedkami, s nedostatkom ľudských zdrojov a slabým infraštruktúrnym zabezpečením vo väčšine rozvojových krajín. *Kanadská vládna agentúra CIDA a Rozvojový program OSN (UNDP)* sa už iniciatívne ujali spolupráce na tvorbe systému slovenskej rozvojovej pomoci a jej integrovania do medzinárodnej rozvojovej komunity. Je potrebné, aby sa táto spolupráca rozšírila najmä o členské a kandidátske krajiny EÚ, a to vzhľadom na okolnosti, ktoré vyplynú zo vstupu do Únie.

1. Rozvojová pomoc SR v súvislosti so vstupom do EÚ

Vstup do EÚ bude mať určujúci význam pre slovenskú rozvojovú pomoc. Po vstupe sa Slovensko automaticky zapojí do spoločného európskeho systému poskytovania rozvojovej pomoci, z čoho vyplynú záväzky finančné, politické, právne, inštitucionálne a organizačné. Zároveň sa pre slovenské subjekty otvorí široké spektrum možností participovať na tomto systéme.

Finančné aspekty vstupu SR do EÚ budú dané zapojením sa do finančných mechanizmov, ktoré využíva EÚ na realizáciu rozvojovej pomoci. Ide o prispievanie do *Európskeho rozvojového fondu (EDF)*, ako aj o financovanie rozvojovej pomoci prostredníctvom bežného rozpočtu EÚ. Európsky rozvojový fond je určený na financovanie rozvojovej pomoci krajinám *ACP (Africa-Caribbean-Pacific)*. Určenie výšky príspevku je predmetom bilaterálnych rokovaní členskej krajiny s EÚ. Východiskovým kritériom sú pritom ekonomické i demografické ukazovatele. Na porovnanie, Dánsko a Fínsko (krajiny s porovnateľným počtom obyvateľov ako SR) prispeli do 9. EDF čiastkou 295, resp. 204 mil. eur. V súčasnosti využíva Únia svoj 9. EDF s rozpočtom 13,5 mld. eur na obdobie 2000 – 2005. Popri EDF financuje EÚ rozvojové programy v oblasti Latinskej Ameriky, Ázie a SVE, ako aj humanitárne programy *zo svojho bežného rozpočtu*. Výšku čiastky, ktorá bude využitá na uvedené účely zo slovenského príspevku do rozpočtu EÚ, je momentálne ťažko odhadnúť. *Politické a legislatívne aspekty* vstupu do EÚ sú dané záväzkom prijať primárnu legislatívu EÚ v oblasti rozvojovej politiky dňom vstupu do Únie. Vyplýva z toho povinnosť harmonizovať rozvojovú politiku SR s rozvojovou politikou EÚ a koordinovať poskytovanú rozvojovú pomoc. Rozvojová pomoc EÚ v sebe zahŕňa aj ďalšie záväzky a aktivity, napríklad

zmluvy a dohody s rozvojovými krajinami a spoločnú obchodnú politiku, ktorej obsahom je aj jednotný colný systém a systém colných preferencií pre rozvojové krajiny.

Vstup SR do EÚ výrazne ovplyvní aj *inštitucionálne a organizačné zabezpečenie slovenskej rozvojovej pomoci*. EÚ síce nepredpisuje svojim členom organizačnú formu ani rozsah rozvojovej pomoci, počíta však s tým, že rozvojová pomoc bude stabilná, otvorená pre účasť vládneho i mimovládneho sektora, koordinovaná s rozvojovou pomocou EÚ a rešpektujúca „tri C z Maastrichtu“ (*Coordination, Complementarity, Coherence*). Po vstupe do EÚ sa pre Slovensko popri finančných povinnostiach otvorí široké spektrum možností. V prvom rade pôjde o právo zapojiť a podieľať sa na rozhodovacích procesoch Únie v oblasti rozvojovej politiky. MZV a ostatné rezorty budú musieť pripraviť domácu administratívu, kvalifikovaných zástupcov do štruktúr EÚ, ako aj slovenských delegátov do konzultačných a riadiacich výborov. Druhým dôležitým momentom bude možnosť slovenských subjektov vstupovať do rozvojových a humanitárnych projektov financovaných z prostriedkov EÚ. Vytvorí sa priestor na využitie slovenských komparatívnych výhod pri dodávkach tovarov, služieb, ale aj konzultačných prác a know-how. Tieto možnosti sú však jednoznačne podmienené pripravenosťou vládnych, mimovládnych i súkromných subjektov, tak aby obstáli v konkurenčnom prostredí EÚ.

2. Spolupráca so CIDA a bilaterálnymi donormi

V novembri 2001 Kanadská vládna agentúra pre rozvojovú pomoc (CIDA) schválila program *ODACE (Official Development Assistance for Central Europe)*. Cieľom programu je pomôcť SR (a ostatným krajinám V4) pri tvorbe ľudských zdrojov, inštitúcií a mechanizmov na poskytovanie rozvojovej pomoci tretím krajinám. Celý program je riadený z Bratislavy, kde od januára 2003 sídli programový manažér pre všetky krajiny V4. Kanadský príspevok do programu na 5-ročné obdobie (2002 – 2006) predstavuje 15 miliónov CAD, pričom 5 miliónov je určených na prvú fázu – vytvorenie inštitúcií, mechanizmov a ľudských zdrojov a zvyšných 10 miliónov tvorí kanadský príspevok na spoločné projekty. Kanada je tak zatiaľ jediným bilaterálnym donorom, ktorý je pripravený priamo finančne podporiť vytvorenie funkčného systému oficiálnej rozvojovej pomoci v SR.

Slovensko bude intenzívne využívať ponúkanú možnosť spolupráce so CIDA v oboch oblastiach (tvorba mechanizmov a trilaterálne projekty), ako aj skutočnosť, že program ODACE pre V4 je riadený z Bratislavy. Slovensko bude zároveň hľadať možnosti spolupráce na trilaterálnych projektoch aj s ďalšími donormi najmä v rámci členských a kandidátskych krajín EÚ v závislosti od ich teritoriálnych a sektorových priorit.

3. Spolupráca s UNDP a multilaterálnymi donormi

Rozvojový program OSN (UNDP) je prvým donorom, ktorý spolupracuje so SR v oblasti oficiálnej rozvojovej pomoci (už od roku 1997). Príkladom spolupráce sú projekty UNDP s MZV SR, ktoré sa realizujú kontinuálne od roku 1999. Oficiálna rozvojová pomoc sa postupne stáva prioritou UNDP v krajinách V4. Podobne ako v prípade Kanady je program pre V4 riadený z Bratislavy. Predpokladom pre úzku spoluprácu s UNDP je pôsobenie *Regionálneho centra* tejto organizácie na Slovensku. Slovensku sa tak naskytá unikátna možnosť využiť v prvých rokoch svojho vlastného rozvojového programu skúsenosti a služby bratislavského centra. UNDP v Bratislave totiž disponuje takmer 70-členným tímom expertov, skúsených administratívnych pracovníkov a podporným personálom. Navyše riadi kancelárie vo viac ako 30 krajinách, z ktorých viaceré patria medzi teritoriálne priority slovenskej rozvojovej pomoci. Jednou z efektívnych modalít spolupráce je vytvorenie spoločného fondu, ktorý je súčasťou *Národného programu na rok 2003*.

Významným partnerom SR v oblasti oficiálnej rozvojovej pomoci je aj *Organizácia Spojených národov pre priemyselný rozvoj (UNIDO)*. Cieľom spolupráce SR s UNIDO je posilnenie priemyselného a hospodárskeho rozvoja najmenej rozvinutých krajín sveta. Konkrétnymi výsledkami tejto spolupráce by mal byť transfer slovenských skúseností a know-how vo vybraných priemyselných odvetviach, zapojenie slovenských expertov do medzinárodných aktivít prostredníctvom databanky a siete UNIDO, ako aj zapojenie podnikateľských subjektov do integrovaných programov tejto Organizácie. Na doterajšie výsledky a skúsenosti slovenských expertov by mala nadviazať aj spolupráca s *Organizáciou Spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO)*.

UNDP je kľúčovým multilaterálnym partnerom SR v oblasti ODA. Slovensko bude intenzívne využívať ponúkanú spoluprácu s Regionálnym centrom UNDP v Bratislave. SR bude využívať i možnosť spolupráce s ďalšími multilaterálnymi organizáciami v systéme OSN.

Záver

Zaviesť kompaktný a efektívny systém poskytovania rozvojovej pomoci je jednou zo súčasných výziev slovenskej zahraničnej politiky. Aktuálnosť tejto úlohy umocňuje pripravovaný vstup SR do EÚ, ktorý bude klásť na slovenskú rozvojovú politiku vysoké nároky. Zároveň však otvorí aj nové možnosti pre slovenské vládne i mimovládne subjekty a súkromné firmy.

Dôležitým krokom v tomto smere bolo schválenie ročného rozpočtu slovenskej rozvojovej pomoci vo výške 160 661 tis. Sk v decembri 2002. Uvedené prostriedky sú pridelené MZV SR ako koordinátorovi rozvojovej pomoci nad rámec tradičných foriem slovenskej rozvojovej pomoci.⁵ Budú použité podľa cieľov, princípov a priorít definovaných v tomto materiále.

⁵ Doterajšie rozvojové nástroje, ako napr. príspevky do medzinárodných organizácií, štipendiá, humanitárna pomoc atď., sa budú využívať aj naďalej. Po uplatnení zmeny zákona o štátnom rozpočte však budú súčasťou jedného programu oficiálnej rozvojovej pomoci.